

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA

PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

ALIŞILMIŞIN DIŞINDA

Danışman Öğretmen: Başak İNGİN

Öğrencinin Adı: Ayten Begüm

Öğrencinin Soyadı: AYDAR

Diploma Numarası: D001129-0092

Sözcük Sayısı: 3587

Araştırma Sorusu: Polisiye roman kurgusu içerisinde bireyin toplumsal ve bireysel çatışmaları, Ahmet Ümit'in "Sis ve Gece" adlı yapıtında nasıl ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	4
2. SİYASİ KİMLİKLER İÇERİSİNDE TOPLUMSAL VE BİREYSEL ÇATIŞMALAR.....	
2.1. BİREYİN KENDİSİYLE VE İÇİNDE BULUNDUĞU KOŞULLARLA ÇATIŞMASI.....	
2.1.1. Sedat'ın Bireysel Kimliğinin Oluşumunda Ailenin ve Toplumun Yeri....	5
2.1.2. Sedat'ın İki Farklı Kadın Kimliği Arasında Düzenle ve Kendisiyle Çatışması.....	7
2.2. TOPLUMSAL DÜZENDE YAŞANILAN ÇATIŞMALAR	
2.2.1. Toplumun Kadına Bakış Açısı.....	8
2.2.2. Suçun Oluşumunda Toplumun Etkisi ve Polisiye Roman Kurgusunda Suç ve Suçlu Kavramlarının Arayış Olgusuyla İlişkilendirilmesi.....	12
3. SONUÇ.....	16
4. KAYNAKÇA.....	18

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı, A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanan bu tezde, Ahmet Ümit'in “**Sis ve Gece**” adlı yapıtındaki siyasi kimlikler içerisinde oluşan, toplumsal ve bireysel çatışmalar incelenecektir. Bu tezin çıkış noktası, devleti yöneten kurumların her koşulda kendini haklı çıkarmasıyla ortaya çıkan toplumsal çatışmalar ve bu toplumsal yapı içerisinde yer alan bireylerin de vicdan bağlamında bakıldığında iç çatışmalar yaşamasının kaçınılmaz olmasıdır. İncelenmek üzere “**Sis ve Gece**” adlı yapıtın seçilmesinin sebebi, polisiye roman kurgusunda önemli bir yere sahip olması ve siyasi kimlikler içerisindeki çatışmalar sayesinde Türkiye'nin yakın geçmişine dikkat çekmesidir. Yazarın, insanı suça iten nedenleri ve toplumsal koşulların yarattığı dengesizlikleri, yanlış inançları, gelenekleri sorgulayarak insanın karanlık yüzünü ortaya çıkarırken aynı zamanda polisiye romanı yalnızca merak ögesi ve suç olgusu üzerine kurmadığı gözlenmiştir. Tezin ön çalışması olarak yapıt ayrıntılı biçimde okunmuş, konuyla ilgili kaynaklardan gerekli bilgiler edinilmiştir. Tez, “**Çatışmalar**” başlığı altında iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bireysel çatışmalar; birey-birey, birey-toplum ve birey-düzen çatışmalarının incelenmesiyle ortaya konmuştur. İkinci bölümde ise toplumsal çatışmalar; toplumsal koşulların yarattığı dengesizliklerin ve kabul edilen toplumsal düzende yaşanan sorgulamaların ve çatışmaların incelenmesiyle oluşturulmuştur. Tezin son bölümü olan sonuç bölümünde ise araştırmanın verdiği sonuçlar ana hatlarıyla açıklanmıştır. Toplumsal düzen içerisinde kabul edilen gerçekliklerin kime göre ve neye göre doğru olduğunun bireysel ve toplumsal çatışmalara yol açabileceği bu nedenle Sis ve Gece'nin belirsizlik ve çelişkiyi, insanın ve toplumun karanlık yanını simgelediği sonucuna varılmıştır.

Sözcük Sayısı: 223

Araştırma Sorusu: Polisiye roman kurgusu içerisinde “*bireyin toplumsal ve bireysel çatışmaları*”, Ahmet Ümit’in “**Sis ve Gece**” adlı yapıtında nasıl ele alınmıştır?

1- GİRİŞ

Kimlik; bireyin sosyal olguları içselleştirerek oluşturduğu, kendi gözünde ve başkalarının gözünde ne olduğunu gösteren, devamlılığı olan kişisel bir bütünlüktür. Toplum tarafından belirlenen ve bireyin kendi seçtiği kimlik birbirinden farklıdır. Bu nedenle kimliği bireysel ve toplumsal olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kişinin kendisinin oluşturduğu, çeşitliliklere ve farklılıklara açık olan, bireyin kendi kendisini ihtiyaçları ve düşünceleri doğrultusunda diğerlerinden farklı kılan zihinsel yapıya bireysel kimlik denir. Birey, içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır. Zaman içerisinde toplumda meydana gelen değişimlere uyum sağlamalıdır. Bu noktada da toplumsal kimlik oluşur. Aynı coğrafya içerisinde yaşayan insanların belirli bir zaman sonra ortaya çıkan değerleri bir bütün olarak kabul edip, ona göre yaşamasına ise toplumsal kimlik denir. Toplumsal ve bireysel kimlik oluşturmada, ailelerin ve toplumun yönlendirici etkisi vardır. Bu etki kaçınılmaz olan çatışmalara yol açmıştır. Toplumsal düzende karşılaşılan somut gerçeklikler, o toplum içinde yaşayan bireyi arayışa sorgulamaya iter. Bu arayış toplumun aksayan yönlerini açığa çıkarır ve toplumdaki yanlışlıklar nedeniyle birey içinde bulunduğu koşullarla çatışmaya başlar.

Ahmet Ümit, Türk romanı içinde polisiye roman türünün son dönemlerde öne çıkan isimlerindedir. Polisiye roman, çoğunlukla kurgusu suç ve suçlu kavramları üzerine oturtularak, toplumsal gerçekliklerle harmanlanmış bir kurgu türüdür. Ahmet Ümit bu yapıtında, suç ve suçlu kavramlarını belirlerken, suç olgusunun yaşandığı toplum ve o toplumdaki bireylerin özelliklerini inceler. Suçun oluşumunda aile ve toplumsal çevrenin etkisi, karanlığın kapitalizmle ilişkilendirilmesi, yazarın ayrıntılı gözlemleriyle bireysel ve

toplumsal anlamda “*arayış*” olgusuyla bağdaştırılıp sorgulanarak polisiye roman kurgusu içerisinde aktarılır.

Yazınsal yapıtlar çok katmanlı bir yapı içinde şekillenir. Yapıtın üst katmanında genç bir kızın arayışı ön plandayken, alt katmanda yazar okuru toplumun farklı kesimleri ve düşünceleriyle yüzleştirir. Yapıtta, suç ve suçlu kavramları çevresinde arayış olgusu ön plandadır. Bir istihbaratçı olan odak figür Sedat, kaybolan sevgilisi Mine’yi ararken, toplumsal düzendeki çarpıklıklarla yüzleşir. Toplumsal gerçekliklerle yüzleştikçe bireysel çatışmalar yaşamaya başlar. Yazar odak figürün kaybolan sevgilisi Mine’yi araması sırasında karşılaştığı farklı uzamlar ve farklı insan gerçekliklerini de suç ve suçlu kavramları etrafında inceler.

2- SİYASİ KİMLİKLER İÇERİSİNDE BİREYSEL VE TOPLUMSAL ÇATIŞMALAR

2.1. BİREYİN KENDİSİYLE VE İÇİNDE BULUNDUĞU KOŞULLARLA ÇATIŞMASI

2.1.1.Sedat’ın Bireysel Kimliğinin Oluşumunda Ailenin ve Toplumun Yeri

Yazar ayrıntılı gözlemlerle, insanın içindeki iyilik ve kötülük olgularını, suç olgusuyla birleştirip, polisiye roman kurgusu içerisinde aktarmış olmakla birlikte belirgin olan bireyin iç çatışmalarıdır. Odak figür Sedat istihbaratçı kimliğiyle işini yaparak kaybolan bir genç kızı, Mine’yi ararken, kurgu boyunca alt katmanda daha soyut arayışlara yönelmiştir. Mine’yi bulma çabası Sedat’ı birtakım bireysel ve toplumsal gerçeklikler ile yüzleştirmiştir. Kaybolan bir genç kız üzerinde gerçekler sorgulanmıştır. Yaptıklarının doğru olup olmadığını, öldürülen insanların ölümü hak edip etmediklerini ve toplumsal düzen içerisinde neyin ne kadar gerçek olduğunu sorgulamaktadır. Çünkü kimsenin özgürce görüş bildiremediği bir toplum içerisinde, istihbaratçı Sedat bile birtakım şeylerden şüphelenmektedir. Bireysel kimliğinin

oluşumunda amcasının rolü büyüktür. İstihbaratçılık, aileden gelen bir meslektir. Amcası da, dedesi gibi üst birimde çalışan ve son derece başarılı bir istihbaratçıdır. Sedat'ın da kendisi gibi yetişmesini istemektedir:

“ Senin için önemli olmayabilir ama benim babam, yani senin deden bu ülkenin yetiştirdiği en iyi, en dürüst istihbaratçılardan biriydi. Ömrü boyunca bu vatan için, bu devletin ayakta kalabilmesi için çalıştı. Ben meslek yaşamım boyunca ona layık olmaya çalıştım. Aynı şeyi senden de bekledim. Ama beklentilerimi hep boşa çıkardın. Hiç değilse şimdi yalan söyleme, ailene layık bir insan ol...” (Ümit, 38).

Sahip olduğu siyasi kimlik nedeniyle, toplumsal düzeni savunurken karşılaştığı gerçeklikler onu sorgulamaya iter ve istihbaratçılık mesleğinden uzaklaşarak gerçeklerle yüzleşir. Gerçeklerle yüzleştikçe işinden ve içinde bulunduğu koşullardan mutsuz olmaya başlar. Bir istihbaratçı olarak mesleği boyunca inandıklarının doğruluğunu sorgular. Toplumun aksayan yönleri ve bazı olayların üstünün kapatılması Sedat'ın iç çatışmalar yaşamasına sebep olmuştur. Bu noktada da siyasi kimliğe sahip ve toplumsal yapı içerisinde yer alan bireylerin bile toplumdaki çarpıklıklardan dolayı iç çatışma yaşayabileceklerinin kaçınılmaz olduğu anlaşılır:

“Bu mesleği severdim, belki hâlâ da seviyorum. Ama mesai saatleri içinde zorunlu işlerini bile büyük bir sıkıntıyla yapan, yüksek tavanlı, soğuk odalarda unutulmuş küçük memurlardan farkımız kalmadığını gördükçe, inandığım pek çok şeyin doğru olmadığını daha iyi anlıyorum.” (Ümit, 102).

Yargısız infazların sorgulanmadığı bir düzen içinde, kuralların arasında boğulup kalmış bir istihbaratçı olan Sedat, kendi iç dünyasında kaybolup; zaman zaman olaylara ve kendisine yabancılaşmaya başlar. Kendi bireysel ve toplumsal gerçekliğini arayış içine girer. İnsanın

arayışları içinde bulunduğu koşulların ve sistemin ürünüdür. Yazar, gerçeği sorgulamayı Sedat'ın suskunluklarıyla okura bırakır.

2.1.2.Sedat'ın İki Farklı Kadın Kimliği Arasında Düzenle ve Kendisiyle Çatışması

Sedat, evli ve iki çocuk babası bir istihbaratçıdır. Karısı Melike, toplumsal düzen içerisinde evli ve edilgen kadın figürünü temsil eder: *“Melike erken geldiğime çok seviniyor. Tek üzüntüsü, yemeği hazırlamamış olması.” (Ümit, 92)*. İki çocuk annesi olduğu için sevecen ve şefkatli bir kadındır. Sedat'a karşı da her zaman sevgi ile yaklaşarak, onun gözünde bir sığınak ve güven yuvası haline gelmiştir. Odak figür, Sedat, mesleği gereği sürekli bir arayış ve sorgu içerisinde. Sorguladığı gerçeklikler doğrultusunda ulaştığı sonuçlar onu mesleğinden yavaş yavaş uzaklaştırır. Zamanla kuralların arasında boğulup kalarak, içinde bulunduğu koşullardan kaçmak ister.

Güzel sanatlar öğrencisi olan ve toplumsal düzen içerisinde özgür ve bağımsız kesimi simgeleyen genç kız Mine, Sedat'ın içinde bulunduğu koşullardan kaçmasını sağlamıştır. Koşullardan kaçarken Mine'ye yakalanan Sedat, yaşadığı yasak aşkla birlikte yeniden varoluş sürecine girmiştir. Fakat sevgilisi Mine kaybolmadan önce Sedat'tan ayrılmıştır. Buna rağmen Sedat, Mine'ye coşku ve tutku ile bağlı kaldığından ondan vazgeçememiş ve Mine'yi arayış süreci içerisinde, Mine'nin eski sevgilisi aynı zamanda örgüt üyesi olan Fahri ile yüzleşmiştir. Yapıt ilk okuma süreci içerisinde cinayeti işleyen kişinin Fahri olduğunu düşündürür ama kurgudaki katmanların açılımla Fahri'nin şiire, edebiyata, sanata ve sevdiği kadına düşkün olduğu anlaşılır. Sedat iki kadın arasında bireysel çatışma içerisinde. Bir tarafta toplumsal düzene ve kabul edilen gerçekliklere tamamen uyumlu, başı önünde iki çocuk annesi Melike varken, diğer tarafta toplumun bağımsız kesimini simgeleyen ve içinde büyüttüğü gençlik coşkusuyla daha cazip gelen Mine vardır. Zaman zaman Sedat Melike'yi aldattığı için vicdanıyla yüzleşirken, Mine'ye karşı hissettiklerinin gerçek bir aşk mı, yoksa koşullardan

kaçmak uğruna kapılan bir heves mi olduğunu sorgular: “*Akla, mantığa sığdıramadığım, çözümleyemediğim, çözümlediğim zaman da işin içinden çıkamadığım bir durum bu. Neden bu kadar çok istiyorum Mine’yi? ...*” (Ümit, 34).

Yazar, roman kurgusu içerisinde farklı kadın kimliklerine değinerek arada kalan odak figür, Sedat’ın çatışmalarını anlatır. Kadının aile kurumu üzerindeki etkisini ve edilgenliğini Melike figürüyle ortaya koyar. Sabırlı Melike her ne olursa olsun evliliğini sürdürme çabası içerisinde: “*Şefkat, özveri hep ağır basmıştır Melike’de... Belki onun da silahı bu, iyiliğiyle, özverisiyle karşısındakini baskı altında tutmak.*” (Ümit, 43). Karşıt figür olan Mine ise hiçbir zaman Sedat’a karşı Melike kadar çaba ve özveri göstermemesine, rağmen Sedat’ın ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bu da Sedat’ın evlilik ve aşk arasında bir çıkmazda kalmasına sebep olmuştur:

“İki kadınla birlikte olmanın belki aptalca ama aynı zamanda bir erkeğe gurur benzeri duygular tattıran keyfini yaşamaya başladım. Birine âşıktım, ötekini seviyordum. İkisiyle birlikte mutluydum. Tek sorun bu duygumu ikisine birden anlatamayışımı. Kendime itirafta güçlük çeksem de sanırım Melike’den ayrılamayışımın nedeni de buydu...” (Ümit, 93).

2.2. TOPLUMSAL KOŞULLARIN YARATTIĞI DENGESİZLİKLER VE TOPLUMSAL DÜZENDE YAŞANILAN ÇATIŞMALAR

2.2.1. Toplumun Kadına Bakış Açısı

Toplumsal düzende kadına karşı bakış açısı yazar tarafından kadın-aşk-evlilik sorunsalı altında üç farklı kadın gerçekliğiyle ortaya konmuştur. Bunlar Sevim, Mine ve Melike’dir. Kadın figürünün toplumla çatışması Mine’nin annesi Sevim Hanım aracılığıyla aktarılmıştır. Sevim Hanım, gençken yaşadığı yasak bir ilişkiden dolayı toplum baskısına maruz kalmıştır. Aile içerisinde bu ilişki her zaman Sevim’in yüzüne vurularak onun bir yük altında ezilmesine

ve dışlanmasına neden olmuştur. Yüzüne bakmayan, sırf gençken bir ilişki yaşadı diye yaptığı hiçbir şeyi beğenmeyen, her fırsatta konuyu yasak ilişkiye getiren ve onu aşağılamaya çalışan bir baba figürüyle aynı evde baskı altında yaşamıştır: *“Evdeki yaşamım bir cehennem azabına dönüşmüştü. Babam her gün beni aşağılıyordu, hatta bir keresinde beni intihar etmeye teşvik edici sözler söyledi. Bazen beni öldürecekler diye korktuğum bile oluyordu.”* (Ümit, 96).

Babanın Sevim’e bu şekilde davranması onun geleneksel düzendeki kaçış noktası olarak adlandırılan, evlilik kurumuna – sevmediği biriyle evlenmesine- yönelmiştir. Toplumsal düzene aykırı bir ilişki yaşayan kadının ailesi tarafından cezalandırılması ve bir an önce topluma düzgün gözükme adına evlenmek zorunda kalması, kadının toplum içerisindeki yerini ve toplumun kadına bakışını yansıtır. Sevim’in yaşadığı bu gençlik ilişkisi toplum tarafından ahlaksız ve onur kırıcı olarak nitelendirilmektedir. Namus olgusunun sadece kadının üzerine yüklenmesi, aşkla bağlı çiftin toplum içerisinde ahlaksız olarak değerlendirilmesi, aile içerisinde Sevim Hanım’ın söz sahibi olamayışı; toplum içindeki kadın kimliği ve suç olgusu kapsamında düşündürmektedir. Bir Anadolu ailesinin kızı evlenmeden asla ilişki yaşayamaz. Aksi takdirde kıza karşı bakış açısı değişir. Toplum bu onur kırıcı davranışı gösteren bireye karşı cephe alır. Üstelik bu onur kırıcı davranış bir kadına yönelikse toplumun tepkisi daha şiddetli olarak gözlenir. Sevim, bu baskılar altında ezilerek toplumsal düzene ve baskılara karşı koyamadığı için, toplumla barışmak ve düzen içerisinde saygı görebilmek adına sevmediği bir adamla, Metin Bey’le, evlenerek on dört yıl boyunca bütün hayatını toplum istedi diye bu şekilde sürdürmek zorunda kalmıştır: *“ O zaman Sevim’in beni hiçbir zaman sevmediğini, bundan sonra da sevmeyeceğini anladım. Zorunlu olduğu için benimle evlenmiş, Mine’yi doğurmuştu, kendi isteğine kalsa asla beni seçmezdi.”* (Ümit, 63).

Evlendikten sonra toplumun Sevim Hanım’a karşı bakış açısının tamamen değişmesi, evlenmesi, evinin hanımı ve anne sıfatı kazanması yazar tarafından eleştirilen farklı kadın kimliklerinden biridir Sevim. Toplumun kadına yalnızca evlilik kurumu içerisinde saygı

duyması yine yazar tarafından eleştirilen bir tutumdur: *“Bildiğiniz gibi evlendik. Evliliğimizin ilk haftası İstanbul’da kaldık. Her şey güzeldi. Annemin babamın bana karşı tavırları değişmişti. Yine onların biricik kızı olmuştum.”*(Ümit, 96).

Bütün hayatını sevmediği bir adamla sürdürmesi, on dört yıl sonunda eski aşkıyla karşılaşarak, ona karşı hala ilk günkü hislerini beslediğini fark etmesi ve onunla birlikte yaşamaya başlaması Sevim’i iç ve dış çatışmalara yöneltecektir. Yazarın polisiye roman kurgusu içerisinde kadının içinde bulunduğu gerçekliği, iç ve dış çatışmalarla aktardığı Sevim figürüyle de belirgin kılınmıştır.

Mine’yi de yanına alarak Türkiye’ye gelmesi ve boşanma ve ayrılık sürecinin Mine’nin ergenliğine denk gelmesi Almanya –Türkiye yaşam biçimi ve karşıtlığı hem Sevim’in hem de Mine’nin iç ve dış çatışmalar yaşamasına neden olmuştur. Kaybolan kızının ardından, Sevim, Sedat’a Mine’yi anlatır:

*“ ‘Serbest bir kızdı. Daha lisedeyken bir sürü sevgilisi vardı. Çok rahattı.’
‘Ama ,’ diyorum. ‘Çocukluğu Almanya’da geçmiş, farklı gelenek göreneklerle büyümüş.’ ‘Doğru. Uyum zorluklarını birlikte yaşadık. Lise yıllarında neler çektiğimi bir Allah bir de ben bilirim. Üniversiteye girince iyice yoldan çıktık.
Babasının yolladığı parayla gitti o Kurtuluş’taki evi tuttu.’ “* (Ümit, 98).

Almanya’da işleyen toplumsal düzen ve Türkiye’de kabul edilen gerçeklikler arasında büyük bir fark olduğundandır ki Mine, uyum sorununu sıkça yaşamıştır. Ergenlik döneminde Almanya’dan Türkiye’ye getirilerek, babadan ayrı kalan Mine’nin; bir güce ve otoriteye gereksinim duyması sığınabileceği ve onu yönlendirebilecek bir erkek figürüne ihtiyaç duyması Sedat’la ilişkisine neden olmuştur. Kendisinden yaşça büyük olan Sedat’a karşı bir hayranlık beslemiştir. Çünkü Sedat, Mine’nin gözünde siyasi kimliğiyle gücü ve otoriteyi simgelemektedir. Mine güzel sanatlar öğrencisi olarak, sanata, müziğe ve resme karşı ilgi

duymaktadır. Sanat, huzuru, inceliği ve edebiyatı temsil etmektedir. Huzur veren şeylerle uğraşarak, ruhunu rahatlatmayı seven bir yapıya sahiptir. O dönemde toplumun aksine sanata ilgi duyması bile Mine'nin toplumun bağımsız kesimini temsil ettiğinin bir göstergesidir. Mine her ne kadar sanatı temsil etse bile sevgilisi Sedat onun aksine istihbaratçı kimliğiyle, gücü, silahı ve otoriteyi temsil etmektedir. Yazar, karşıt figürlerle bu ilişki içerisinde yaşanan çelişkileri ve çatışmaları yansıtmaktadır.

Melike, ise Mine'nin aksine toplumun ses çıkarmayan ve çarpıklıklara, yozlaşmalara boyun eğen kesimini temsil etmektedir. Sedat'ın Melike'ye karşı sorumsuz ve duyarsız tavrına rağmen, başı önünde ve uyumlu bir annedir. Sedat'ın zaman zaman iç dünyasında kaybolup yaşadığı dalgınlıklara karşı hiçbir soru sormamaktadır. Hayattaki tek gayesi, çocukları ve eşiyile huzurlu bir hayat sürmektir. Bu gayeyi gerçekleştirebilmek adına Sedat'ın sorumsuz tavırlarına boyun eğerek hiçbir şey yokmuş gibi davranır. Yazarın Melike'ye çok fazla değinmeme nedenlerinden biri de Melike'nin toplum içerisinde sıradan bir yere sahip olmasıdır. Asıl olan aykırı davranış gösterebilenlerdir.

Sedat için bir tarafta Melike varken diğer tarafta Mine vardır. İkisinden de vazgeçememektedir çünkü Mine onun içinde öldürdüğü tutkuları açığa çıkarırken, Melike ise Sedat'ın zorlu mesleğine karşın, eve geç gelmelerine hatta bazen hiç gelmemelerine karşın ona her zaman sevecen bir tavır ile yaklaşmıştır: *“Karım Melike ondan çok daha iyi bir insan; özverili, şefkatli, sadık ve belki ondan daha güzel, üstelik çocuklarımın anası... Ama bütün bunlar yetmiyor. Beni terk etmesine, hatta aşağılamasına karşın yine de Mine'yi özlüyorum.”* (Ümit, 34). Mine Sedat'ın ayaklarını yerden kesip, onu ait olmadığı bir dünyaya götürmüştür. Sedat, ailesini, onurunu, mesleğini ayakları altına almak pahasına Mine'yi istemektedir.

Toplumun Mine'ye ve Melike'ye karşı bakış açısı tamamen farklıdır. Toplumsal gerçekliklere uyan ve toplum düzeninden dışarı çıkmayan bireyler, toplum tarafından kabul edilir. Fakat

toplum kendisine uygun olmayanı dışarı atar. Yabancı olan her şeyi ya içselleştirip eritmeye ya da yok etmeye çalışır. Eğer toplumsal düzene aykırı olan birey kadınsa toplum içinde bu dışlanma daha da keskinleşir. Melike, eşine bağlı, sevecen ve edilgen bir kadın figürü olduğu için toplumun benimsediği gerçeklikler doğrultusunda ilerlemektedir. Oysaki Mine, genç bir kız olmasına rağmen kendinden yaşça büyük üstelik evli bir adamla birliktelik yaşayarak toplumsal düzene aykırı davranışlar göstermiştir. Bu nedenle toplumda kabul edilen gerçekliklerden uzak, özgür ve bağımsız bir hayata sahiptir. Ülkenin kabul ettiği gerçeklikler, toplumsal çatışmaları meydana getirmiştir. Yazar karşıt iki kadın figüründen yararlanarak, toplumun kadına bakış açısından doğan toplumsal çatışmaları ortaya koyar.

2.2.2.Suçun Oluşumunda Toplumun Etkisi ve Polisiye Roman Kurgusunda Suç ve Suçlu Kavramlarının Arayış Olgusuyla İlişkilendirilmesi

Polisiye roman kurgusunda gizemli suç ele alınır. Her suçun altında karakterlerin gerçek ruh halleri yatar: *“Suçların altında genellikle utanç verici şeyler yatar.” (Ümit, 95)*. Suçu oluşturan birtakım toplumsal ve bireysel nedenler vardır. Yapıtın ana sorunsalı suç ve suçluyu sorgulamaktır. Suçun oluşumunda toplumun etkisi, içinde yaşanılan koşullar; birey, aile ve uzam bağlamında ele alınır.

Yazar, para-çıkarcı ilişkisi içerisinde; azınlıkların hayata tutunma çabalarını, geleceğe duydukları güvensizliği, bu ülkeden çekip gitmeye zorlanışlarını toplumsal gerçeklik olarak ortaya koyar. Azınlıkların dışlandığı bu toplumsal gerçeklik karşısında onların takındığı çaresiz tutum, Madam Eleni ve Maria aracılığıyla anlatılmıştır. Azınlıklara özgü güvensizlik Madam Eleni'nin her sözünde ve her bakışında saklıdır: *“Dünyanın kötü olduğunu, daha iki gün önce Feriköy'de yaşlı bir kadının bileklerini kesip bileziklerini çaldıklarını anlattı. Azınlıklara özgü o güvensizliği seziyordum kadında. Gözlerindeki ürkeklik, gizliden gizliye kendini hissettiren çekingenlik, her davranışında belli ediyordu kendini.” (Ümit, 30)*. Polisiye

roman kurgusunda, toplumdaki bozulmalar ve yozlaşmalar Şeref ile aktarılmıştır. Şeref, hem bakkallık hem de komisyonculuk yapmaktadır. Marketler çoğalınca değişen toplumsal yapıdan ötürü her iki mesleği de birlikte götürmektedir. Madam Eleni ve Maria'nın azınlıklara özgü güçsüzlüğünü ve çaresizliğini fark ederek bu durumdan yararlanmak ister. Mallarına el koyup, onları daha da çaresiz bir duruma sokarak bu ülkeden gitmeye zorlar: “ ‘ Kaç kişinin evini böyle ucuza kapattın? Bak yalan söylemek yok ama. ‘ Tamam abi.’ Diyor Şeref burnunu çekerek. ‘Yalan yok... Üç... Yok, dört. Biri Ermeni, üçü Rum...’ “ (Ümit, 150). Bu figürün isminin Şeref olmasının, yaptıklarıyla ve davranışlarıyla karışıklık oluşturduğu da gözlenir. Modernitenin barındırdığı çaresizlik ve olumsuzluğun suça dönüşmesi, toplumun karanlık yönünü ortaya çıkmasında en büyük etkidir. Rum ailelerin yaşadıkları çaresizliklerle oluşan toplumsal yozlaşmalar da toplumun karanlık yönünü ortaya çıkaran etkenlerdendir:

“Diyelim ki bir Rum ailedensin. Yıllar önce yapılmış müstakil bir evin, ya da ne bileyim, iki üç katlı bir apartmanın var. Bu şerefsiz herif, seni tedirgin etmeye başlıyor. Akşamları pencerelere taş atmalar, duvarlara yazılar, imzasız tehdit mektupları falan ama kendini göstermeden. Sanki birileri bu işi yapıyor, o da mahallenin iyi çocuğu olarak sana yardım edecek. Sat malını mülkünü, ya git Balıklı Rum Vakfı'nda kal, diyor, ya da akrabaların falan varsa Yunanistan'a göç. Eğer Rum vatandaşımız tufaya gelirse, seninki yok pahasına alıyor evi.”(Ümit, 142).

Azınlıklar aracılığıyla asıl anlatılmak istenen, toplumun aksayan yönleriyle ortaya çıkan kültürel yozlaşmalar, insanın karanlık yönü ve her suçun altında insanın çıkmasıdır.

Odak figür, Sedat siyasi kimliği ve sahip olduğu istihbaratçılık mesleğiyle toplumsal düzeni savunur fakat karşılaştığı gerçekler, devleti yöneten kişi ve kurumların her koşulda kendini haklı çıkarması onu sorgulamaya iter. Kapitalist sistemde yöneten ve yönetilen arasındaki

haksızlıklar üzerine kurulmuş düzende herkesin kendini farklı nedenlerle sorgulaması veya haklı bulması mümkündür. Yazar bu yüzden kurguyu, suç ve suçlu kavramları etrafında oluşturarak odak figür olarak bir istihbaratçı seçmiştir. Suç olgusuna neden olan başlıca etken, bu ülkede hiçbir kurumun oturmayışıdır: *“Bu ülkede kanıtsız, tanıksız insanlar asıldı.”* (Ümit, 187). sözüyle siyasal otorite sorgulanır. Otoritenin, adalet çevresinde işlememesi, toplumsal yapıdaki değişime ve suçların artışına neden olur. Toplumsal yapıdaki değişim, çocukların küçük yaşta yaşamla tanışarak suç olgusuna yaklaşmasını sağlar: *“Daha bugünden atılıyorlar yaşam kavgasına. Bu onların kişiliklerini nasıl etkileyecek? Yırtıcı, tuttuğunu koparan, başarılı kişilikler mi olacaklar? Yoksa geleceğin gözü kara dolandırıcıları mı?”* (Ümit, 168). Kapıcı, çaycı çocuklarının toplumda herhangi bir düzenin olmayışından ötürü yaşam kaygısıyla kendi düzenlerini, kendilerinin yarattıkları görülür. Nitekim küçük yaşta hayatın karanlık yüzüyle tanışan çocukların oluşturduğu düzen, onlar büyüdükçe daha da karanlık ve acımasız bir hal alarak yozlaşmalara neden olacaktır. Bu tür yozlaşmaların ve çöküntülerin yapıt içerisinde en belirgin örneği Piç Neco’dur. Piç Neco hayatı boyunca bir sürü suça imza atmış bir adamdır: *“Piç Neco otuz beşini aşmamış olmasına karşın insanı hayrete düşürecek kadar çok suç işlemiş. Adından da anlaşılacağı gibi annesi bir fahişeymiş.”* (Ümit, 122). Annesi o küçük yaşta alınıp satıldığı için, bir suç makinesi olarak topluma geri dönmüştür. Yoksulluk içerisinde büyüyen Neco, annesi satılıp öldürüldükten sonra, küçücük çocukları satarak kendi karanlık dünyasını ortaya koyar ve ruhunun kirliliğini yansıtır. Toplumsal bozulma ve yozlaşmaya neden olan Neco, topluma karşı kin ve nefret duygularını, büyüdükten sonra acımasızca topluma geri dönerek yansıtır. Annesinin intikamını almak istercesine hırsla bürünen Neco, bu yaşa kadar annesinin başına ne geldiyse aynı şeyleri küçük çocuklara yaşatır. Küçük yaşta yaşamak zorunda kaldığı tramvatik gerçeklikleri, topluma yansıtarak, toplumun ahlaki dengesini düşürüp çatışmalara yol açar.

Yazar, Piç Neco aracılığıyla, gerçekçi gözlemlerle İstanbul'un karanlık ve yoksul semtlerinin suç oluşumuna etkisini kanıtlar. Polisiye roman kurgusu içinde suç ve suçlu kavramları arayış olgusuyla ilişkilendirilirken, yoksullaşmış ve suç olgusunun fazla yaşandığı yerler olan Kurtuluş ve Tarlabası uzam olarak seçilmiştir. Karmaşık etnik yapıyla güçlendirilmiş kurgu bu uzamlarla belirginleşmiştir: *“Tarlabası'nın yıpranmış binalarının arasına sıkışmış, pek de aydınlık olmayan caddelerden birinde, iki bayan sivil polis, Mustafa ve ben arabanın içinde bekliyoruz.” (Ümit, 121)*. Toplumsal ve bireysel kimlikler oluşturulurken, ayrıntılı betimlenen uzamlardan yararlanılmıştır.

Polisiye roman kurgusunda toplumun alt kesimindeki cahilliklerin doğurduğu yozlaşmalar ve şiddet olgusu yapıt içerisinde Piç Neco ve Cuma figürleri ile aktarılmıştır. Cuma kendi halinde, köyde eşi ve kızıyla sakin bir hayat süren bir adamdır. Askerliği sırasında başına talihsiz bir olay gelir. İzni olduğu bir gün eve geldiğinde, karısı ve babasını uygunsuz bir şekilde evin içinde bulur fakat ilk seferde babasına karşı vicdanlı davranarak, hiçbir şey yokmuş gibi davranır. Karısını da askerliğini bitirene kadar kayınpederine teslim eder ama maalesef askerliğini bitirince bu utanç verici ve onur kırıcı olayı ikinci kez yaşar. İşe gittiği bir gün trafonun yandığını görünce işten eve erken döner. Sokak başında kaldırımda oturan kızı, annesinin onu eve almadığını öğrendiğinde şaşırır ve evin içine girmesiyle beraber çılgına dönmesi bir olur. Başından aşağı kaynar sular dökülmüşçesine içi parçalanır. Yine uygunsuz şekilde babasını ve karısını görünce; babasını doğrar, karısını bıçaklar ve kızını da dayısına teslim ederek ömür boyu hapis hayatı sürer:

“- Öldürdün mü babamı? diye sordu.

-Öldürdüm, dedim. Hem babamı hem karımı öldürdüm.

-Yazık, dedi. Karına yazık etmişsin.

-Yok, dedim. Bildiğin gibi değil, yazık etmedim.

-Gerçekten de öldürdün mü onları? diyorum inanmamış gözlerle Cuma'ya bakarak.

-İnsana boş yere müebbet hapis verirler mi?

- Peki neden öldürdün onları?

-*Namus meselesi, diyerek kestirip atıyor Cuma.*” (Ümit, 210).

Cuma, karısı ve babasıyla asıl anlatılmak istenen, toplumun alt kesimindeki ahlak algısı ve yozlaşmış aile yapısıdır. Toplumdaki suç ve suçlu kavramları sorgulanırken, Cuma ve ailesi aracılığıyla aile kurumu ve bastırılmış cinsellikler de sorgulanmıştır. İnsan ruhunun karanlık yönleri, insanın içinde var olan ama bastırıldığı vahşilik aile kurumu içerisinde iki yüzlü ahlak anlayışları bağlamında sergilenir. Yozlaşmış aile yapısına sahip alt kesimde yaşayan bireylerin, teknolojiye açık olmamalarından kaynaklanan zaman fazlalığı nedeniyle, içlerinde bastırdıkları cinselliği gayrimeşru yollarla açığa çıkarmaları mümkündür. Bu da toplum içerisinde cinsel sömürünün baş göstermesine neden olmuştur. Cinsel sömürüyle parçalanmış aile yapısı beraberinde daha acı ve çaresiz sorunlar yaratarak, aile bireylerinin zarar görmesine ve suç olgusunun ciddi boyutlara taşınmasına yol açar. Yapıtta soyut gerçeklikleri, somut olgulara dayandırarak bireyin kendisiyle ve toplumla çatışması, bireysel ve toplumsal kimlik oluşumunda kadının, ailenin ve toplumun etkisi, polisiye roman kurgusu içerisinde suç, suçlu ve vicdan kavramları, “*arayış*” olgusuyla bağdaştırılarak incelenmiştir.

3. SONUÇ

Ahmet Ümit’in “**Sis ve Gece**” adlı yapıtındaki olaylar bir “*arayış*” çevresinde örülmüştür. Bu arayış somut anlamda odak figür, Sedat’ın, kaybolan sevgilisi Mine’yi aramaktır. Mine’nin kaybolmasında Maria’nın tavşanlarla olan ilişkisi, yapıtın sonunu çağrıştıran izleklerdendir. İzleklerin polisiye roman kurgusunda önemi büyüktür. İzleklerle polisiye roman kurgusu içerisinde; iç ve dış çatışmalar, suç-suçlu ilişkisi, toplumun aksayan yanlarıyla ortaya çıkan siyasi cinayetler aktarılır:

“Efendim biliyorsunuz Mösyo Koço avcı idi. Tavşan, keklik, bildircin, ne avlar ise eve getirirdi. Maria korkmasın diye avladığı hayvanların ölü olduğunu gizler, ‘Uyuyor,’ derdi. ‘ Ama bunlar en iyi buzdolabında uyur, ‘ diye ekler idi. Maria da babasının getirdiği av hayvanlarını alıp buzdolabına koyardı. Onları gerçekten de uyuyor sanırdı. Giderek bu işi yalnızca Maria yapmaya başladı. Babası av hayvanlarını aşağıda bırakır, Maria da bunları alır, buzdolabına yerleştirirdi. “ (Ümit, 166).

Arayış somut olarak Mine’yi aramaktır fakat daha soyut anlamda odak figür, Sedat’ın yaşadığı bireysel ve toplumsal kimlik arayışlarına dayanmaktadır. Toplumun en üst düzeyinde yer alan üst otoritenin, önemli bir mevkiinin göstergesi olan istihbaratçı Sedat figürü, bu toplumsal düzendeki çarpıklıkları yansıtır. Ben anlatıcı kullanarak olaylara istihbaratçı gözüyle bakar. Yazar, odak figürün kendi iç çatışmalarını yansıtabilmek amacıyla bu dili kullanır.

Yapıtın rüya sahnesiyle başlanılmasının nedeni belirsizliği aktarabilmektir. Bu sebepten dolayı yapıtın ismi **“Sis ve Gece”**dir. Bu belirtmede isminde sis; belirsizliği, şüpheyi, gerilimi ve kaçışı “gece” ise yaşanan gerçekleri, gerçeklerin karanlık yüzünü temsil etmektedir. Ahmet Ümit, yapıtın isminde **“Sis”** kelimesini kullanarak odak figürün gerçeği sorgulamasına dikkat çekmiş, “gece” söylemi ile de yaşanan gerçekliklere vurguda bulunmuştur. Kurgu boyunca odak figür, Sedat gerçekleri bireysel ve toplumsal anlamda arayış içindedir. Bir yandan ona gerçek aşkı ve yeniden varoluş duygusunu tattıran Mine’yi bulmaya çalışırken, diğer yandan da kendi bireysel kimliğini arayış içerisindedir. Kendi bireysel kimliğini aradığı süreçte savunduğu toplum düzenindeki gerçeklerle yüzleşir. Bu yüzleşme ve gerçekleri sorgulama beraberinde toplumsal ve bireysel çatışmaları getirir. Bu nedenle yapıtın ismi çelişki ve şüpheyi çağrıştırmaktadır.

Ahmet Ümit, “Sis ve Gece” adlı bu yapıtında toplumsal düzenin gereklerini yerine getirerek bu düzenin işleyişini savunan, kurulu düzenin çarklarından biri olan bir bireyin girdiği macera sırasında yaşadığı bireysel ve toplumsal çatışmaları, suç ve suçlu kavramları etrafında “*arayış*” olgusuyla birlikte ele almış ve böylelikle okura, polisiye roman kurgusu içinde birey ve toplum ilişkisini farklı ve sürükleyici bir biçimde okuma, değerlendirme olanağı sunmuştur.

4. KAYNAKÇA

Ümit, Ahmet. Sis ve Gece. İstanbul. Everest Yayınları. Şubat 2014